

YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISH HAMDA MOLIYALASHTIRISH MASALALARI

Qurbonov Fazliddin Farxod o'g'li

Bank-moliya akademiyasi magistranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14044814>

ARTICLE INFO

Received: 1 st November 2024

Accepted: 4th November 2024

Published: 6th November 2024

KEYWORDS

*Metod, iqtisodiyot,
moliya, yashil iqtisodiyot.*

ABSTRACT

*Tezida yashil iqtisodiyotga o'tishni
moliyalashtirish, moliyaviy barqarorlikka erishish
masalalari ko'rib chiqiladi.*

KIRISH

Bugungi kunda dunyo aholisi 8 milliarddan ziyodni tashkil etmoqda. Birlashgan milliatlar tashkilotining dunyo aholisi 2050 yilda 9,7 milliardga, 2100 yilga borib esa 11 milliardga yetishi borasidagi prognozlar mavjud. Natijada esa resurslar hajmi tobora kamayib borayotgan bir vaqtda iqtisodiyotning bosh muammosi hisoblangan ehtiyojlarning muntazam o'sishda davom etayotganligi, ya'ni iqtisodiyotning bosh muammosi ko'lami tobora kengayib bormoqda. Bunga hamohang tarzda jahondagi iqlim o'zgarishlari bilan bog'liq muammolar doirasi ham kengayishda davom etmoqda. Natijada boshqa tomondan oziq-ovqat xavfsizligi bilan bog'liq muammolar ko'lami ham kengaymoqda.

ASOSIY QISM. Qayta tiklanuvchi energiyaga jadal tarzda o'tish iqtisodiyot va jamiyat uchun ikki tomonlama samara keltiradi. "Qayta tiklanuvchi energiya manbalari qurilmalarini o'rnatish, iste'molchilarni muqobil energiyaga o'tkazish va energiya tejamkor texnologiyalarni joriy qilish orqali 2025 yilda qo'shimcha 5 milliard kilovatt-soat elektr energiyasi ishlab chiqarish va 4,8 milliard metr kub tabiiy gazni iqtisod qilish" imkonini beradi. Natijada bir tomondan tabiiy gaz tejash imkoniyati ortsa, ikkinchi tomondan havoga karbonat angidrid gazi chiqarilishi kamayadi. 2025 yilda davlat-xususiy sheriklik asosida yirik quvvatli quyosh va shamol elektr stansiyalarini qurish bo'yicha 27 loyiha amalga oshirilishi kutilmoqda. Shuningdek, 2025 yilda davlat-xususiy sheriklik asosida yirik quvvatli quyosh va shamol elektr stansiyalarini elektr uzatish tarmoqlariga ulash bo'yicha loyihalarning manzilli ro'yxati ham tasdiqlangan. Bunda Davlat-xususiy sheriklik asosida quyosh va foto elektr stansiyalarini qurish va ishga tushirish borasidagi loyihalarni amalga oshirish uchun xorijiy kompaniyalar, xususan Fransiya, Xitoy, Shveysariya, Birlashgan Arab Amirligi, Saudiya Arabistoni kabilar kompaniyalari bilan hamkorlik yo'lga qo'yilganligini alohida ta'killash lozim. Bugungi kunda Birlashgan Arab Amirligining Masdar kompaniyasi tomonidan 1,16 milliard AQSh dollariga teng 4 ta loyiha davlat-xususiy sheriklik shartlari asosida amalga oshirib kelinmoqda. Mazkur loyihalarning birinchi navbati joriy 2025 yil dekabrda ishga tushishi kutilmoqda. Saudiya Arabistonining ACWA Power kompaniyasi tomonidan esa 1,307 milliard AQSh dollariga teng 3 ta loyiha ham xuddi shunday shartlar asosida amalga oshirib kelinmoqda. Bunda ishlab chiqarilgan elektr energiyasi davlat tomonidan kafolatli sotib olinishi belgilanganligini alohida

qayd etib o'tishimiz lozim. Masdar kompaniyasi O'zbekistondagi loyihalarni amalga oshirish uchun xalqaro moliya institutlaridan kredit mablag'lari jalb qilib kelmoqda (1- jadval).

1-jadval. Masdar kompaniyasi tomonidan Samarqand (220 MVt), Jizzax (220 MVt), Surxondaryo (457 MVt) viloyatlarida quyosh foto elektr stsiyalarini qurish loyihalari bo'yicha olingan kredit mablag'lari

No	Moliyalashtirayotgan bank	Moliyalashtirish hajmi, mln AQSh dollarida
1.	Osiyo infratuzilma investitsiya banki	83,6
2.	Yevropa investitsiya banki	83,6
3.	Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki	205
4.	Osiyo taraqqiyot banki	102
	Uchta loyiha bo'yicha jami	474,2

O'zbekistonda amalga oshiriladigan loyihalar uchun mablag'lar Masdar kompaniyasi tomonidan xalqaro moliya institutlaridan jalb qilinayotganligini ta'kidlashimiz lozim. Bunda O'zbekiston tomonining majburiyati davlat-xususiy sheriklik nuqtai nazaridan kafolatla sotib olishni o'zida namoyon qiladi.

Mamlakatimizda tijorat banklari tomonidan ham quyosh panellarisotib olish uchun faol tarzda kreditlar ajratilmoqda (2-jadval).

2-jadval

Tijorat banklari tomonidan 2025 yil davomida 1 aprelga qadar quyosh panellari sotib olish uchun ajratilgan kreditlar

№	Bank nomi	Jami ajratilgan kreditlar		Tadbirkorlik sub'ektlariga ajratilgan kreditlar			Aholi xonadonlariga ajratilgan kreditlar		
		soni	Mrld so'mda	soni	Mrld so'mda	quvvati (kWT)	soni	Mrld so'mda	quvvati (kWT)
Jami		2 795	227,6	91	160,3	12 390	2 704	67,3	6 039
1	O'zmilliybank	7	81,4	6	81,4	655	1	0,03	3
2	O'zsanoatqurilishbank	364	35,7	4	25,6	7 500	360	10,1	905
3	Asaka bank	52	12,5	1	11,4	1 138	51	1,1	107
4	Agrobank	369	16,7	25	7,3	734	344	9,4	821
5	Ipoteka bank	143	15,6	4	12,5	55	139	3,1	278
6	Xalq banki	872	18,6	10	1,1	140	862	17,4	1 619
7	Qishloq qurilish bank	209	6,3	4	1,1	56	205	5,3	504
8	Mikrokreditbank	733	24,2	10	4,5	467	723	19,8	1 755
9	Turon bank	3	3,9	3	3,9	385	0	0,00	0
10	Aloqa bank	4	1,8	4	1,8	176	0	0,00	0
11	Hamkorbank	2	0,1	1	0,1	5	1	0,0	2

12	Ipak Yo'li bank	6	1,8	2	1,6	405	4	0,1	14
13	Kapital bank	4	0,7	4	0,7	207	0	0,0	0
14	Davrbank	1	2,0	1	2,0	220	0	0,0	0
15	Aziya Alyans bank	21	4,6	7	3,6	71	14	1,0	31
16	Universalbank	1	0,3	1	0,3	20	0	0,00	0
17	Garant bank	4	1,6	4	1,6	156	0	0,00	0

Bugungi kun amaliyotida yashil iqtisodiyotga o'tishda yashil kreditlardan tashqari yashil moliyalashtirishning boshqa ko'plab instrumentlari ham qo'llanilmoqda. Jumladan, yashil va ko'k obligatsiyalar, yashil sug'urta, yashil budjeti, yashil sukuk kabilar shular jumlasidandir. 2022 yilda yashil obligatsiyalar emissiyasi 1 trillion AQSh dollaridan oshgan bo'lsa, 2025 yilda 5 trillion AQSh dollariga yetishi kutilmoqda. Mamlakatimizda ham bu borada amaliy ishlarni boshlash lozim. O'zbekistonda yashil energetika loyihalarini amalga oshirayotgan Saudiya Arabistonining ACWA Power kompaniyasi ham bu borada 2021 yilda 747 million AQSh dollari miqdori ekvivalentida sukuk emissiya qilganligini alohida qayd etilganligini ta'kidlash lozim. Shuningdek yashil iqtisodiyotni moliyalashtirishda suveren va korporativ sukuk bilan bir vaqtda xorijiy mamlakatlarda suveren yashil sukuk va korporativ yashil sukuk muvaffaqiyatli joylashtirishdan faol foydalanilmoqda.

XULOSA VA MUNOZARA

Energiya islohotini jadallashtirish, bunda energiyadan tejab foydalanishga rag'batlantiruvchi mexanizmlarni joriy etish lozim. Mamlakatimizda energiya sarfi keskin yuqori sharoitda tezkor amortizatsiyaga ham ruxsat berishimiz lozim. Chunki texnologiyalarning muntazam yangilanib borishi bir tomondan samaradorlikni oshirsa, ikkinchi tomondan energiya sarfini kamaytiradi. Bu borada Singapurning texnologik va yashil taraqqiyoti har tomonlama o'rganishga arzigulik.

Umuman, yashil moliyalashtirish ko'lamini oshirish yashil iqtisodiyotga o'tishning jadallashuviga xizmat qiladi. Shu boisdan ham yuqoridagilarga e'tibor qaratish maqsadga muvofiq, deb hisoblaymiz.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasining "Investitsiyalar va investitsiya faoliyati to'g'risida"gi Qonuni. 2019 yil 25 dekabr. O'RQ-598.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 29 iyundagi "O'zbekiston Respublikasining soliq siyosatini takomillashtirish konsepsiyasi to'g'risida"gi Farmoni.
3. Vaxabov A.V., Xajibakiev Sh.X., Muminov N.G. Xorijiy investitsiyalar. O'quvqo'llanma. - T.: Moliya, 2010. -324 b.
4. Raimjonova M.A. Erkin iqtisodiy hududlarga investitsiyalarni jalb qilish: nazariy asoslari, hozirgi holati va istiqbollari. Monografiya. T.: Extremum-press, 2013. -176 b.